

Podsekretarz Stanu
Maria Ejchart

DWOiP-II.053.1.2024
Warszawa, 03 października 2024 r.

Pan
dr hab. Wojciech Brzozowski, prof. UW
Zastępca
Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w nawiązaniu do wystąpienia z dnia 3 stycznia 2024 r. (znak IX.071.3.2023.ED) formułującego postulat zmiany niektórych aktów wykonawczych lub niewłaściwej praktyki stosowania prawa w różnych obszarach funkcjonowania polskiego więziennictwa, mając na uwadze wyniki trójstronnych konsultacji z udziałem Pana Rzecznika oraz przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Ministerstwa Sprawiedliwości i Służby Więziennej, uprzejmie przedstawiam związane stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie zagadnień będących przedmiotem wystąpienia:

1. Obowiązek SW przyjmowania do jednostki penitencjarnej osób w ciężkim stanie zdrowia (IX.517.532.2019):

Aktualnie niezależnie od stanu zdrowia, skazany lub tymczasowo aresztowany jest przyjmowany do jednostki penitencjarnej na podstawie decyzji organu dysponującego.

Stosownie do § 32 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 lipca 2023 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz.U. poz. 1741) w przypadku przyjęcia do jednostki penitencjarnej osoby wymagającej natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia lub kobiety od 28. tygodnia ciąży, osobie tej natychmiast zapewnia się odpowiednią opiekę lekarską. O przyjęciu do jednostki penitencjarnej natychmiast zawiadamia się sędziego penitencjarnego oraz właściwy sąd, a w przypadku tymczasowo aresztowanego – organ dysponujący. Jeżeli osoba ta zgłosiła się albo została doprowadzona do jednostki penitencjarnej, przy której funkcjonuje szpital z oddziałem mogącym zapewnić jej specjalistyczną opiekę lekarską, zawiadomienie obejmuje również tę informację.

Analogiczne rozwiązanie było przewidziane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 869).

Jeszcze wcześniejsze rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz.U. poz. 1153) stanowiło (§ 34 ust. 1 i 2), że do aresztu śledczego nie przyjmuje się osoby wymagającej leczenia szpitalnego z powodu ostrej psychozy, a ponadto – osoby wymagającej natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia oraz kobiety od 28. tygodnia ciąży.

Służba Więzienna stoi na stanowisku, że aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne stoją w sprzeczności z obowiązującymi w Polsce przepisami prawa oraz zasadami etyki i deontologii zawodu medycznego.

Ministerstwo Sprawiedliwości w pełni podziela opinię o potrzebie zagwarantowania godnego i humanitarnego traktowania wszystkich osób skazanych i tymczasowo aresztowanych, w tym również osób wymagających natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia bądź pozostających w stanie ostrej psychozy. Dostrzegając nakreślone w wystąpieniach Rzecznika Praw Obywatelskich liczne problemy związane z sytuacją osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych znajdujących się w ciężkim stanie zdrowia oraz doceniając wysiłki Służby Więziennej zmierzające do stałego poprawiania jakości opieki medycznej nad osobami pozbawionymi wolności, resort sprawiedliwości przychyliła się do postulatu wypracowania – w uzgodnieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, któremu podlega Policja, oraz Ministerstwem Zdrowia, nadzorującym podmioty lecznicze – takich rozwiązań prawnych i organizacyjnych, które zapewnią właściwe, humanitarne traktowanie oraz poszanowanie ludzkiej godności osób ciężko chorych, na których ciąży obowiązek odbycia kary pozbawienia wolności albo w stosunku do których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania.

Uprzejmie nadmieniam, że zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 maja 2024 r. (Dz.Urz.MS poz. 166) powołany został Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości do spraw reformy więziennej służby zdrowia w osobie Pani dr Marzeny Ksel-Teleśnickiej, którego zakres zadań obejmuje problematykę oceny funkcjonowania więziennej służby zdrowia oraz przygotowania wstępnych założeń reformy więziennej służby zdrowia, w tym również zagadnienia związane z przyjmowaniem do jednostki penitencjarnej osób w ciężkim stanie zdrowia.

2. Zagadnienia związane z wykonywaniem tymczasowego aresztowania w odpowiednim podmiocie leczniczym (IX.517.777.2019):

W myśl art. 260 § 1 k.p.k. jeżeli stan zdrowia oskarżonego tego wymaga, tymczasowe aresztowanie może być wykonywane tylko w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym.

Na Służbie Więziennej z mocy art. 115 k.k.w. ciąży ustawowy obowiązek zapewnienia opieki medycznej osobom pozbawionym wolności, w tym również właściwe wykonanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania orzeczonego z zastosowaniem art. 260 § 1 k.p.k.

Zagadnienia przedstawione przez Rzecznika Praw Obywatelskich wpisują się w szerszy kontekst kondycji polskiej opieki psychiatrycznej, która boryka się z licznymi problemami, takimi jak niedoinwestowanie pod względem infrastrukturalnym, utrzymujący się wzrost hospitalizacji, znaczący wzrost liczby dzieci, młodzieży oraz dorosłych wymagających specjalistycznego wsparcia w obszarze ochrony zdrowia psychicznego, wzrost liczby pacjentów małoletnich kierowanych do oddziałów psychiatrii sądowej dla nieletnich oraz niewystarczająca kadra specjalistów w obszarze ochrony zdrowia psychicznego w lecznictwie stacjonarnym i opiece ambulatoryjnej.

Skomplikowany charakter sytuacji osób z poważną chorobą somatyczną lub psychiczną, wobec których stosowany jest środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, w powiązaniu z nakreślonymi problemami opieki psychiatrycznej w Polsce, powodują, że przedłożona problematyka również wymaga dalszych analiz i będzie przedmiotem szczególnej uwagi ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości, przede wszystkim w ramach zadań realizowanych przez wskazanego wyżej Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do spraw reformy więziennej służby zdrowia.

3. Opieka nad skazanymi z niepełnosprawnością, sprawowana przez współwięźniów (IX.517.562.2022).

Osadzonym niepełnosprawnym fizycznie, których stan zdrowia lekarz ocenił jako uniemożliwiający samodzielne funkcjonowanie oraz wymagający opieki i pomocy innych osób, należy zapewnić pomoc osadzonych posiadających odpowiednie kwalifikacje, zatrudnionych jako opiekunowie osób niepełnosprawnych. Wspomniane rozwiązanie jest zgodne z oczekiwaniem Rzecznika Praw Obywatelskich. Mając na względzie powyższe jako jedno z priorytetowych działań szkoleniowych realizowanych w jednostkach penitencjarnych wskazano szkolenia dla opiekunów lub asystentów osób starszych i niepełnosprawnych.

Rekomendacja dotycząca konieczności kontynuowania wspomnianych szkoleń adekwatnie do zdiagnozowanej populacji osadzonych została również przekazana dyrektorom okręgowym Służby Więziennej w trakcie odprawy kierownictwa Służby Więziennej.

Jednocześnie w związku z trudnościami kadrowymi proponuje się usankcjonowanie w przepisach kadrowych możliwości zatrudnienia wykwalifikowanych opiekunów medycznych, szczególnie w podmiotach leczniczych z zapleczem szpitalnym.

Niezależnie od tego rozwiązania od wielu lat jedyny więzienny szpital, w którym funkcjonuje oddział rehabilitacji narządu ruchu, jest systematycznie doposażany. Służba Więzienna zapewnia również bardzo szeroki wachlarz specjalistycznych świadczeń zdrowotnych. Realizowane są również świadczenia medyczne w ramach opieki ambulatoryjnej – pracownie rehabilitacji i fizjoterapii. Pacjenci, którzy wymagają zaopatrzenia w wyrób medyczny (przedmiot ortopedyczny, środek pomocniczy), otrzymują go nieodpłatnie, niezależnie od statusu, adekwatnie do wskazań określonych przez lekarza.

4. Leczenie więźniów chorych na WZW typu C w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności (IX.517.166.2023).

Leczenie osób pozbawionych wolności na WZW typu C jest realizowane w ramach podpisanej umowy z Krajowym Centrum ds. AIDS (diagnostyka i leczenie farmakologiczne osób z wirusową HCV) w ramach trójstronnego porozumienia Ministerstwo Zdrowia - Ministerstwo Sprawiedliwości - Fundacja Urszuli Jaworskiej.

W dniu 1 lipca 2024 r. podpisana została umowa z Fundacją w zakresie działalności profilaktycznej (testy przesiewowe) i działalności edukacyjnej. W ramach współpracy odbyły się dwa cykle szkoleń dla lekarzy podstawowej opieki medycznej.

5. Brak dostępu więźniów do stron internetowych instytucji międzynarodowych, m.in. Unii Europejskiej, Rady Europy, ONZ (IX.517.1041.2020).

Dostęp osób pozbawionych wolności do stron internetowych instytucji międzynarodowych będzie możliwy po przeprowadzeniu zmian legislacyjnych (zarządzenie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej).

W dniu 15 lipca 2024 r. do CZSW wpłynął wniosek RPO zawierający proponowaną listę stron internetowych, które mogłyby być dopuszczone do użytkowania. Aktualnie trwa weryfikacja tego wniosku (konieczność zasięgnięcia opinii komórki nadzorującej Systemy Bezpieczeństwa Informatycznego).

6. Realizacja prawa do obrony (IX.517.2656.2019).

Dokonano wspólnej analizy przepisów regulujących kwestię poufności kontaktów osoby pozbawionej wolności z obrońcą. Art. 215 § 1 k.k.w. gwarantuje tymczasowo aresztowanemu prawo do porozumiewania się m.in. z obrońcą podczas nieobecności innych osób (art. 8 § 3 ww. ustawy prawo to gwarantuje skazanemu). Prawo do kontaktu z obrońcą gwarantowane jest również w art. 6 ust 3 lit. c *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* oraz art. 14 ust. 3 lit. b i d *Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych* otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. Natomiast z art. 23.4 oraz 23.5 *Zaleceń Rec [2006]2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych* wprost wynika, że kontakty więźniów z pełnomocnikami są poufne, a ograniczenia mogą wynikać jedynie z potrzeby zapobieżenia poważnemu przestępstwu lub zasadniczemu naruszeniu bezpieczeństwa osób lub więzienia. Natomiast zgodnie z brzmieniem art. 73a § 8 k.k.w. o stosowaniu monitorowania w określonych miejscach i pomieszczeniach decyduje dyrektor zakładu karnego, mając na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym.

Mając na uwadze treść w/w regulacji w poszczególnych jednostkach penitencjarnych w określonych sytuacjach, uzasadnionych wyłącznie względami bezpieczeństwa, widzenia z obrońcą w dalszym ciągu mogą się odbywać w pomieszczeniu objętym monitoringiem wizyjnym (bez fonii).

7. Poszanowanie prawa do obrony w zakresie zasad korzystania z aparatu telefonicznego, uregulowanych w porządkach wewnętrznych jednostek penitencjarnych (IX.517.156.2023)

oraz

8. Ograniczenie prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego w związku z zasadami uregulowania w porządkach wewnętrznych jednostek penitencjarnych częstotliwości rozmów telefonicznych z rodziną i innymi podmiotami (IX.517.158.2023).

Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego stanowią minimalną gwarancję w zakresie korzystania przez osadzonych z aparatów telefonicznych; kierownicy jednostek podstawowych w przypadku posiadania możliwości organizacyjnych nie powinni ograniczać się jedynie do standardów kodeksowych. Jednocześnie trwają prace nad wdrożeniem nowych rozwiązań, które pozwoliłyby wykonywać większą liczbę połączeń bez dodatkowego obciążania obowiązkami funkcjonariuszy.

9. Pomoc udzielana osobom opuszczającym zakłady karne na podstawie raportu NIK (IX.517.2715.2019).

Najwyższa Izba Kontroli rekomendowała określenie wzoru świadectwa zwolnienia z jednostek penitencjarnych, który pozwoli uzyskać pełną informację o sytuacji osoby zwalnianej z zakładu karnego w celu umożliwienia szybszej i precyzyjnej diagnozy rzeczywistych potrzeb osoby zwolnionej w celu skuteczniejszej pomocy świadczonej między innymi przez ośrodki pomocy społecznej.

Zarządzenie nr 102/2022 r. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie sposobu prowadzenia akt ewidencyjnych, w tym wzoru tych akt oraz wzoru innych dokumentów i druków ewidencyjnych, uregulowało wzór świadectwa zwolnienia, który stanowi, że informacja o pomocy postpenitencjarnej stanowi załącznik do świadectwa zwolnienia. Wydruk z Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności zawiera informacje dotyczące wszystkich rodzajów udzielonej pomocy postpenitencjarnej (finansowej i bezkosztowej) uwzględniając źródło finansowania.

10. Zalecenia Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej sformułowane w piśmie z dnia 17.11.2016 r. (sygn. BO-073/92/16/2206-2), skierowanym do dyrektorów okręgowych Służby Więziennej – zasady konwojowania osadzonych w odzieży skarbowej oraz prewencyjnego stosowania kajdanek podczas każdego konwoju (IX.517.1042.2017).

Kwestie podniesione w wystąpieniu zostały zaakceptowane przez Służbę Więzienną. Wdrożono stosowne działania i wydano polecenia dotyczące zasad konwojowania osadzonych w odzieży skarbowej i stosowania kajdanek podczas konwoju, które uwzględniają normy kodeksowe i zasadę indywidualizacji.

11. Zasady wydawania skazanym kopii ocen okresowych (IX.517.1832.2017).

Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem o sygn. BSW.070.92.2021 z dnia 23 września 2021 r. wskazał, że o tym, czy stanowisko jest „opinią” w rozumieniu art. 102 pkt 9 k.k.w., decyduje jego treść, a nie nazwa, czy też tytuł dokumentu, który to stanowisko zawiera. Uznał, że każde stanowisko administracji, które stanowiło podstawę podejmowania wobec skazanego decyzji, jest opinią, z którą osadzony ma prawo być zapoznany.

Administracja zakładu karnego zobowiązana jest do wydania osadzonemu, na jego wniosek, odpisu lub kserokopii podjętych decyzji oraz poprzedzających je w konkretnym przypadku wydanych opinii (projektu oceny okresowej, decyzji komisji penitencjarnej, wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej), z uwzględnieniem innych odrębnych przepisów, w szczególności przepisów o ochronie danych osobowych. W tym zakresie zastosowanie znajdują normy ogólne k.p.k. i akty wykonawcze wydane na jego podstawie.

12. Udzielanie osadzonym przepustek losowych na podstawie art. 141a k.k.w., w związku z powtarzającymi się nieprawidłowościami, mimo przychylnego stanowiska Dyrektora Generalnego SW (IX.517.3125.2018).

Wzór wniosku skazanego o udzielenie zezwolenia w trybie art. 141a § 1 k.k.w. zostanie uzupełniony w trakcie nowelizacji ww. dokumentu (do dnia 1 listopada 2024 r.) o konieczność określenia w treści decyzji dyrektora jednostki szczegółowej informacji dotyczącej podejmowanych środków bezpieczeństwa w trakcie realizacji zezwolenia, w tym warunków konwojowania.

Osadzony będzie zatem informowany o ewentualnym zakresie prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego w przypadku zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego pod konwojem.

13. Wydawanie posiłków przez otwory w drzwiach cel mieszkalnych (IX.517.2796.2016).

Kwestie podniesione w wystąpieniu zostały zaakceptowane przez Służbę Więzienną. Wdrożono stosowne działania i wydano polecenia dotyczące odstąpienia od wydawania posiłków przez otwory w drzwiach do celi mieszkalnych.

14. Nieprawidłowa praktyka w zakresie zakazu pozostawiania osadzonych samych w celach, podczas gdy współosadzeni biorą udział w innych aktywnościach (IX.517.141.2021).

Kierownictwo Służby Więziennej wydało polecenia w zakresie właściwego postępowania z osadzonymi, którzy nie mogą pozostawać samotnie w celi mieszkalnej na czas udziału współosadzonych w innych aktywnościach (dotyczyły one zakazu zamykania osadzonych w okratowanych strefach); nie można jednak wykluczyć pozostawiania takich osób na korytarzu oddziału mieszkalnego w przypadku braku Innych możliwości zapewnienia osadzonemu bezpieczeństwa osobistego.

Kwestie dotyczące zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności, w tym zapobieganie podejmowaniu aktów autoagresji poprzez niepozostawianie osadzonych samotnie w celi mieszkalnej omówione zostały szczegółowo przez Panią dr Ewę Dawidzłuk oraz Panią Jolantę Nowakowską z Zespołu do spraw Wykonywania Kar w BRPO w trakcie odpraw służbowych z kierownikami działów penitencjarnych oraz specjalistami OISW, która odbyła się w OSSW w Popowie.

15. Korzystanie przez skazanych z odzieży skarbowej w zakładach karnych typu półotwartego (IX.517.839.2022).

Kwestie podniesione w wystąpieniu zostały zaakceptowane przez Służbę Więzienną. Wdrożono stosowne działania i wydano polecenia dotyczące zasad korzystania przez skazanych zakwalifikowanych do odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu półotwartego z odzieży skarbowej przy uwzględnieniu norm kodeksowych i zasady indywidualizacji. W wystąpieniu kierowanym do dyrektorów okręgowych Służby Więziennej wskazano, że normy kodeksowe (art. 91 pkt 6 i art. 92 pkt 7 k.k.w.) wykluczają możliwość zawierania w porządkach wewnętrznych jednostek penitencjarnych norm systemowo ograniczających uprawnienie osadzonych do korzystania z własnej odzieży. Dyrektorzy jednostek podstawowych zostali zobligowani do dokonania zmian w porządkach wewnętrznych w taki sposób, by osoby pozbawione wolności mogły bez przeszkód korzystać z uprawnień przysługujących im na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego.

16. Opinia dotycząca opłaty ponoszonej przez osadzonych za korzystanie ze sprzętu elektrycznego (IX.022.23.2022).

Ministerstwo Sprawiedliwości, uwzględniając stanowisko Służby Więziennej, rozważa zniesienie wymienionej opłaty, co jednak wymaga nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego.

17. Opinia dotycząca rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (IX.022.4.2022).

Ustalono, że w pisemnym zawiadomieniu o sposobie załatwienia skargi będzie zawarta informacja o możliwości zaskarżenia przedstawionego rozstrzygnięcia w trybie art. 6 k.k.w. Rekomendacja dotycząca pouczenia wnoszącego skargę o możliwości złożenia skargi na sposób jej załatwienia do właściwego organu została przekazana dyrektorom okręgowym Służby Więziennej w trakcie odprawy zorganizowanej w OSSW w Popowie.

Z wyrazami szacunku

Maria Ejchart
Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/

